

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1489>

Geliş Tarihi: 20.11.2018

Kabul Tarihi: 26.12.2018

SÖYLEM GELİŞTİRME: “TÜRK ÇOCUĞUNUN KİTABI ALTIN IŞIK”

Neslihan KARAKUŞ¹ - Celile Eren ÖKTEN²

ÖZET

Sözlü gelenekte doğan masallar dilden dile aktararak yaşamaya devam eder. Hikâye ederken de masal anlatıcısının birtakım kalıpları kullanması gerekir. Kullanılan bu motifler masal kahramanlarına birçok ayrıcalık tanır ve anlatıcının hafızasında çağrışımlara yol açarak masalın gelenekte yaşatılmasına yardımcı olur. Araştırma kapsamında; Türk ilim ve fikir hayatında derin izler bırakan, cumhuriyetin toplum yapısının şekillenmesinde çocuğun eğitime önem veren Ziya Gökalp'in düşünceleri üzerinden Altın Işık kitabının içerisinde yer alan masallar incelenmiştir. Nitel araştırma modeli kullanılarak şekillendirilen bu çalışmada doküman incelemesi ile veriler toplanmıştır. MEB tavsiyeli 100 temel eser arasında bulunan bu kitaptaki millî ve manevi motiflerin MEB ders kitaplarındaki masallarla karşılaştırması yapılmıştır. Çocuk eğitiminde değişen algılar ve hedefler saptanmıştır. Kimlik oluşmasında önem arz eden bu motiflerin günümüze aktarılmasında bu masal metinlerinin yeniden uyarlanması teklif edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Millî ve manevi motifler, masallar, metin uyarlama, Ziya Gökalp

Development of Discourse: “Turkish Children's Book Altın Işık”

ABSTRACT

Tales born in oral tradition continue to live in the language. When telling a story, the storyteller must use some patterns. These motifs give many tales to the fairy tale heroes and cause the narrator to associate the memory with tradition in his memory. In this research, the tales in the book Golden Light (Altın Işık) from Ziya Gökalp's thoughts were examined. Ziya Gökalp emphasized child education for shaping of society and had been a significantly influential figure at his era's Turkish science and ideology. Data were gathered through descriptive survey method, which was based on qualitative research model. Golden Light (Altın Işık) has been recommended by Ministry of National Education (MoNE) for primary schools as a must read book among the 100

¹ Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe Eğitimi ABD, nkarakus@yildiz.edu.tr

² Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe Eğitimi ABD, celile@yildiz.edu.tr

masterpieces. National and moral motifs, which were found in this book, were compared with the ones found in course books published by MoNE. Moreover, variable perceptions and objectives in child education were determined. Readaptation of these fairy tale texts was proposed in terms of adjusting these motifs to today's understanding which is crucially important for constructing identity.

Key words: National and moral motifs, fairy tales, text adaptation, Ziya Gökalp

Giriş

Masal, kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu hâlde, dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür (Sakaoğlu, 2002: 2). Alptekin, bu tanıma masalların nesir oluşunu ekler (2002: 12). Şimşek ise tanımı genişleterek başlangıç ve bitiriş formellerine vurgu yapar ve diğer iki tanımı kapsayıcı bir şekilde ifadesini tamamlar: “Genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus (olağanüstü) zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanılan hayat ile hayal edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türüdür” (Şimşek; 2001: 3). Öcal Oğuz ise masalı; “Birtakım olağanüstülükleri içine alarak insanları eğlendiren, insanlara ders veren, öğüt veren, geçmişin tecrübelerini tatlı bir dille gelecek nesillere aktaran, bütün bu özelliklerini bir kalıp içerisinde sunan anlatım türüdür” (2002: 114) şeklinde ifade eder. Aktaş ve Gündüz (2011: 334) bu tanımlara masalların anonim oluşunu ekler: “Yazarı belli olmayan, olayları bilinmeyen bir zamanda ve ülkede geçen, gerçek olaylar yanında doğaüstü olaylara da yer veren ve kendine özgü bir anlatım biçimi olan kurmaca metinler” şeklinde açıklar. Bu tanımlara ek olarak Boratav’ın (1973: 80) masal tanımından hareketle masalın “hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa anlatı” olduğuna da vurgu yapılmalıdır. Öyleyse masalların ayırıcı özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Olağanüstü olaylar yaşanmalıdır.
2. Olağanüstü varlıklar olmalıdır.
3. Hayal ürünü olmalıdır.
4. Belirli kalıpları vardır ve klişe sözlerle başlayıp klişe sözlerle bitmelidir.

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

5. Anonim olmalıdır.

Masallar, çocuğun hayal âlemini besleyen, ona yeni ufuklar açan büyümlü bir dünyadır. Çocuk ve masal kavramı çocuğun eğitiminde birbirinden ayrı düşünölmeyecek iki unsur olarak görölmektedir. Kolektif hafızanın üretimleri olan masallar, sembolik bir anlatıma sahiptir. Masallardaki peri, canavar, ejderha gibi olağanüstü varlıklar, bilinçaltındaki hırs, kin, nefret ve kıskançlık duygularının bir ifadesi olup, sembolik dilin çözümlenmesiyle anlamlandırılabilir. Eric Fromm; “Mitoslar ve masallar kendilerini sembol dili aracılığı ile ifade etmiş geçmiş zaman bilgelikleri ve özdeyişleridir” (Fromm, 1990: 7) diyerek konuyu özetler. Bizi mitolojiye kadar götüren bu anlatıların temel amacı kişiye doğru yolu bulmasını, ahlaki erdemlerini koruyabilmesini, kötünün karşısında iyinin pes etmemesini öğretmektir.

Ders Kitaplarında Masalların Durumu

2017-2018 eğitim öğretim yılı 5, 6, 7, 8. Sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiş ve kitaplardaki masal metinleri tespit edilmiştir. Masal metinlerinde yukarıda belirtilen özellikleri ararsak ders kitaplarında bu tanımlamalara uygun metin bulmak zordur. İlk üç maddeye uyan metinler vardır, fakat bu metinler bu tanımlamalara uysa da genel olarak bir masal muhtevası içinde değildirler ve 4. ile 5. maddeler Türkçe ders kitaplarındaki masalların taşımadığı özelliklerdir.

Kolaç (2009: 617), 2007-2008 eğitim öğretim yılında kullanılan ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirmesi isimli çalışmasında 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarını incelemiş ve 8. sınıf kitabında masal türüne ait 1 metin tespit etmiştir. Solak ve Yaylı (2009: 448) 2008-2009 eğitim öğretim yılında kullanılan ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri türler açısından incelemiş ve MEB Türkçe ders kitabında 6. sınıf kitabında 1 metin tespit etmiştir. Özbay ve Çeçen (2012: 70-71) 2010-2011 eğitim öğretim yılında kullanılan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri tür ve tema açısından incelemiş MEB yayınevine ait Türkçe ders kitaplarında 6. ve 7. sınıflarda 1'er masal metni tespit etmişlerdir. Pilav ve Oğuz (2013: 27), 2011-2012 eğitim öğretim yılında

kullanılan, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında en çok yer alan türleri belirledikleri çalışmalarında masal türünün % 2'lik bir oranla en son sırada yer alan türler arasında olduğunu tespit etmişlerdir.

Karakuş ve Işık (2015: 40) masalların eğitimdeki yeri ve Türkçe ders kitaplarındaki kullanılabilirliğini ele aldıkları çalışmalarında 2011-2012 eğitim öğretim yılı için Millî Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu Türkçe ders kitaplarını incelemiş ve masal türüne ait 2 metin tespit etmiştir. Bu metinlerden biri 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması” isimli metindir. Diğeri ise kitabın geçen seneki baskılarında yer almayan, ilk baskısında 8. sınıf kitabı içerisine yerleştirilen, daha sonraki dönemde kaldırılarak 2011 yılında kitabın 5. baskısı yapılırken “Serbest Okuma Metni” başlığı altında kitabın en son metni olan “Toplum Hayatı” teması içerisine tekrar eklenen “Bir Orman Masalı” isimli metindir. Bunun dışında 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bu türe hiçbir şekilde rastlanmamıştır. Ders kitaplarında en çok hikâye türüne ağırlık verildiği tespit edilmiştir. Aynı çalışmada 2014-2015 eğitim öğretim yılı için Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu Türkçe ders kitapları incelendiğinde masal türüne ait tek bir metin bulunmuştur. 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan Kuğular isimli bu masal Ziya Gökalp'e aittir.

2017-2018 eğitim öğretim yılında kullanılan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarına bakıldığında 5. sınıfta 3, 6. sınıfta 1, 7. sınıfta 3 masal metni yer almıştır. 8. sınıfta hiç yoktur. Önceki yıllara göre ders kitaplarındaki masal sayısı artmıştır. Fakat bu masallar anonim değildir, yazarları bellidir ve hiçbiri kalıplaşmış masal cümleleri ile başlamamaktadır. Masal formellerine bu masalarda yer yoktur. Sakaoğlu, Alptekin, Şimşek ve Oğuz'un masal tanımlarına uymamaktadırlar. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki; masal türüne Türkçe ders kitaplarında ya çok az yer verilmektedir, ya da masal olarak sunulan metinler masal türü adı altında araştırmacıların masal türü için belirledikleri ortak özellikleri yansıtmamaktadır.

Masalların sembolik dili denildiğinde ilk akla gelen masal motifleridir. “Motif terimi çok esnek bir şekilde bir masaldaki herhangi bir unsur için kullanıldığında kesinlikle

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

unutulmamalıdır ki, geleneğin bir parçası olabilmek için bir unsur insanların onu hatırlayacağı ve tekrar edeceği geleneğe has bir özelliğe sahip olmak zorundadır. Sahip olunan bu özellik sıradan ve bayağı bir özellik değil, farklılığı gösteren bir özelliktir” (Ekici 2008: 74). TDK’ye göre “yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biridir (2017: 1409). Bütün bunlardan yola çıkarak motif için; ulusal ya da evrensel kültüre ait unsurların, masal, hikâye, destan gibi estetik yaratılardaki en küçük parçasıdır, denilebilir. Yani motifler hem evrensel hem de ulusal kültüre ait hazineleri içinde barındıran hazine sandıklarıdır. Kültürün sınırlarını koruyarak gelecek nesillere ileten unsurlardır (Bozdoğan, 2013: 40).

Masalın ve hikâye etmenin en küçük unsuru olan motif; sözlü gelenekte hayat bulan masalın zihinde tutulmasını ve onun ete kemiğe bürünmesini sağlayan mahalli öğeleri üzerinde barındıran masalı masal yapan en önemli öğedir (Tanyıldızı, 2015: 349). Sözlü gelenekte doğan masallar dilden dile aktarılarak yaşamaya devam eder. Hikâye ederken de masal anlatıcısının birtakım kalıpları kullanması gerekir. Kullanılan bu motifler masal kahramanlarına birçok ayrıcalık tanır ve anlatıcının hafızasında çağrışımlara yol açarak masalın gelenekte yaşatılmasına yardımcı olur.

Masalların en az bir motife sahip olması gerekir ve bir masalda aynı motif genel olarak bir defa kullanılır. Bir defaya mahsus olarak kullanılan motif masalın sonuna kadar bir daha görülmez; fakat nadir olarak da aynı motifin bir masal içinde birden fazla kullanıldığı da olabilir. Bazı motifler ise masalarda birer defa görülmelerine rağmen, masalın daha sonraki bölümlerinde daha değişik şekillerde görünerek baş tarafta adeta hazırlayıcı bir fonksiyon ifade etmiş gibi olurlar (Sakaoğlu 2012: 76).

Araştırmanın Amacı

Edebiyatın kimlik oluşumunda önemli bir etken olduğu kabul edilir (Kanter, 2015; Savaşkan ve Arslan, 2015). Okuma kültürü, düşünce sistemine tesir ederek kavramların algılanmasında ve zihne yerleşmesinde etkin bir rol oynar. Zihnin terbiyesi, düşünce

sisteminin tekâmülü, davranışlardaki nezaket ve hepsinin birbiri ile uyumu şahsiyeti şekillendirir. Bu çalışmanın amacı, Türkleşmek-İslâmlaşmak-Çağdaşlaşmak sentezinin güzel bir örneği olan Altın Işık masal kitabından yola çıkarak ilköğretim öğrencilerinin okuma kültürüne katkıda bulunmak ve ortak milli ve manevi motifleri tespit ederek çocukların, gençlerin duygu ve düşünce dünyalarını kimlik sorunumuz üzerinden ele almaktır. Kültür ve dilin ayrılmaz bir bütün olduğu düşünülürse, milli ve manevi değerlerin dil ve edebiyat eğitiminde yer alması çok büyük bir önem taşır. Çocukların ve gençlerin en çok aşına oldukları edebî tür olan masallardır. Masallardaki belli başlı motifler üzerinden değerlerin aktarılması, bireyin şahsiyetinin oluşmasına ve daha da dikkat çekmesi gereken husus, kimlik bilincinin artmasına vesile olacaktır. Günümüzdeki masal kitaplarının mitolojiyi ön plânda tutması, masallardaki kahramanların ideal-moral ölçütlerinin kesin olmaması, sonuç almak için her yolu mübah görmeleri, mütevekkil olmamaları (Alangu, 2015), veya bir doğa olayını anlatan bilgilendirici metnin masallaştırılması, çocuk klâsiklerinden Alice Harikalar Diyarı'nın masal olarak sunulması (5.sınıf Türkçe Çalışma Kitabı, 2017) çocuklar için nasıl bir rol-model olacak tartışmasını akla getirmektedir.

İşte bu noktada Ziya Gökalp ve 20. Yüzyılın başlarına damgasını vuran fikirleri akla gelmektedir. Ziya Gökalp (1876-1924), “*toplumsal kimlik*” arayışlarının yoğun yaşandığı 19. Yüzyılın ikinci yarısında İmparatorluktan Cumhuriyete geçişe yön veren düşünürlerimizdendir. Sosyolog, tarihçi, dilci olarak kimlik problemimize çözüm üretmeye çalışmış, özellikle çocukların eğitiminden başlayarak ulusal bir kimliğin oluşması için kuramlar geliştirmiştir. Türk milli kimliğinin İslâmiyet ve modern Batı bilimi ile şekillendirilmesi gerektiğini söylemiştir (Davison, 2002: 143-144).

Ziya Gökalp'te Millî Kimlik Arayışları

Ziya Gökalp “Millî kimliğin” sınırlarını çağdaş uygarlığın akıl ve ilmiyle donanmış bir “Türk-İslam Harsı” ile belirler (1970: 42-43; 1976: 17-18; 1977: 29-36). Türklük, İslâmlık, Çağdaşlık eğitimlerinin birbirini tamamlaması gerektiğini belirtir. İslâm terbiyesinin hayata

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

nasıl geçirileceği üzerinde durur. İslâm, eğitimin ülkülerinden biridir. Okul programında millî dil ve edebiyat, millî tarih Kur’ân-ı Kerim, İlmihal, İslâm tarihi gibi dersler yer alır. Çocuğun Türkçe konuşması, okuyup yazması, tarihini bilmesi, İslâm tarihini bilmesi önemlidir. Millî ülkülerle müspet bilimlerden pratik ve ekonomik faydalar sağlamak gereklidir. Millî ve dinî terbiyenin sınırları belirlenmelidir. Dayanışma ve ahlâki değerler bu sınırları çizerek milliyet duygusunu uyandıracaktır (2013:122-158). “Çağdaş bir İslâm Türklüğü yaratmak” (128) temel hedeftir; diğer bir deyişle tekniği, bilimi Avrupa’dan alırken İslâmî değerler çerçevesinde kendi özümüze sahip çıkmaktır. “Dilimizi anlam bakımından çağdaşlaştırmak, terim yönünden ise İslâmlaştırmak, dil bilgisi ve imlâ konularında da Türkleştirmek gereklidir”(131).

Gökalp, millî kimliğin özgün ve dinamik olmasını isterken dünya medeniyetleri dairesi içerisinde yer almasını ve işlevsel olmasını da ister. MEB’in 100 Temel Eser uygulamasıyla okuma kültürümüzdeki temel eserler gündeme gelmiştir. Fakat bu eserlerin, günümüzde çocuklar ve gençler tarafından daha iyi anlaşılmasına yönelik etkinlikler eksik kalmakta, aynı zamanda oluşturulmaya çalışılan millî kimliğe nasıl tesir edebileceği ise düşünülmemektedir. Hâlbuki Gökalp, millî şuuru oluşturacak bu tesirin bir milletin kendi hayatından çıkarılabileceğini ileri sürer (Gökalp, 1981: 159; Nirun, 1999: 144).

Gökalp *Türkçülüğün Esasları* adlı eserinde insanın en samimi ve içten duygularının çocuklukta oluştuğunu, beşikte dinlediği ninnilerle ana dilinin tesiri altında kaldığını belirtir. Bundan dolayıdır ki, en çok sevdiğimiz dil, ana dilimiz, der. Ruhu terbiye eden bütün din, ahlâk ve güzellik duyguları ana dili vasıtasıyla canlanır. Böylece zevkimiz, vicdanımız, özdeyişlerimiz müşterek olur ve içinde yaşadığımız toplumun ortak terbiyesi ve vicdanı meydana gelir (1970: 21). Ayrıca Gökalp, millî terbiye ve vicdanın oluşmasında Halk edebiyatı modellerinden ne kadar çok feyiz alınır, o kadar çok millîleşmenin olacağını vurgular (1970: 143).

Yöntem

Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden “doküman incelemesi” yöntemi kullanılmıştır. Kuram oluşturma yaklaşımında görüşme, gözlem ve dokümanlar (yazılı ve görsel) en çok kullanılan veri toplama yöntemleridir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Bu yaklaşım ile yapılan araştırmalarda doküman, gözlem ve görüşme verilerinden elde edilen kavramlar ve temalarla kuramın ilk işaretleri ortaya çıkar. Araştırma sürecinde ulaşılan kavram ve temalar anlamlı bir açıklama ortaya koyar. Bu açıklama veriler temelinde ortaya çıkan kuramdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 218).

Bulgular

Altın Işık (1923) kitabı, masalları, menkıbeleri ve tarihi hikâyeleri içerir. Altın Işık gökten inen kutsal ışıktır; neye değse kutsar. Kitabın içindeki masalların bazıları manzum (Küçük Hemşire, Kolsuz Hanım, Ülker ile Aydın, Küçük Şehzâde, Ala Geyik) veya mensur (Tembel Ahmet, Kuğular) veya her ikisi ile karışık (Keloğlan, Nar Tanesi Yahut Düzme Keloğlan, Keşiş Ne Gördün?, Yılan Bey ile Piltan Bey, Pekmezci Anne) olarak yazılmıştır. Masallar şifahî ananelerdir ve çocukların eğitimi için gereklidir.

Kitap, *Keloğlan* masalı ile başlar. Altın Yurda doğru yola çıkarak gurbette talihini arayan Keloğlan, dev karısına onun “süt evlâd”ı olduğunu söyleyerek kendini ve arkadaşlarını ölümden kurtarır. Akıl ve zekâ, fiziksel güçten üstündür.

Diğer bir masal *Tembel Ahmet*'tir. Padişah, küçük kızını ceza olarak ülkenin en tembel adamı ile evlendirir. Kız, Kocasını Tembel Ahmet'i dövmekle tehdit ederek çalışıp para kazanmasını salık verir. Tembel Ahmet çalışmaya başlar, başından çeşitli maceralar geçer; yaptığı iyiliklerin karşılığını alır. Kazandıklarını eşi ve annesiyle paylaşır. Sonunda padişah kızına, ailesine, özetle herkes sevdiğine kavuşur, Tembel Ahmet de saraya damat olur. Çalışmakla tembellikten kurtulunur, sevgi de, aşk da, para da kazanılır.

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

Kuğular masalında; Nilüfer isminde bir padişah kızının, büyücü üvey annesinin yaptığı büyülerle çıkmaz siyah boya ile boyanmasını, on bir erkek kardeşinin kuğuya dönüşmesini görürüz. Nilüfer, bir külkedisi gibi mutfakta gündüz gece çalışan bir hizmetkâr olur. Nilüfer’in kardeşleri saraydan uçup gidince o da onları aramaya gider. Kuğular gündüz kuş; gece birer şehzâde olur. Nilüfer süt gölüyle tekrar eski güzelliğine kavuşur. Ayrık otundan on bir gömlek öreerek kardeşlerini büyüden kurtarmaya çalışır. Yalnız bu süre zarfında hiç konuşmayacaktır. O diyarın padişahı Nilüfer’e âşık olur; fakat hiç konuşmayıp devamlı örgü örmesi, onun büyücü olduğuna dair söylentilerin çıkmasına sebep olur. Ölüm cezasına çarptırılır. Ölümüne giderken “abdest alıp namaz kılması” salık verilir. Gömlekler biter bitmez kuğular gelir ve gömleklerini giyerler. Büyü bozulur ve mutlu sona ulaşılır. Bu masalda “kardeşlerin birbirine bağlılığını” görürüz. Ayrıca ölümü “tevekkül” ile kabullenmiş vardır.

Nar Tanesi Yahut Düzme Keloğlan’da ise “ruh güzelliğinin öneminden, kibirli olmamak” tan bahsedilir. Yeni evli bir çift olan Gülsün Sultan ile Şehzâde, evlerine doğru ilerlerken Şehzâde yoldaki bir nar tanesini ağzına atar. Gülsün Sultan bu davranışı nezaketsizlik ve kabalık olarak yorumlar ve Şehzâdeyi terk eder. Bu hakareti gururuna yediremeyen Şehzâde, başına bir işkembe geçirip Keloğlan kılığında girerek intikam almaya karar verir. Gülsün Sultan’ın sarayının bahçesine bahçıvan olur. Bahçeyi güllerle donatır. Sonunda kendine Gülsün Sultan’ı âşık eder. Beraber kaçarlar. Şehzâde yani Düzme Keloğlan ona fakirliği gösterir, zorluk çektirir fakat Gülsün Sultan kocasına sevgisinden onun her dediğini yapar. Şehzade gerçek kimliğini söyler. Gülsün Sultan da bir nar tanesinden dolayı af diler. “Güzel bir ruh güzel bir çehre ile beraber olursa, nimet nimet üstüne demektir.”(48)

Keşiş Ne Gördün, “verilen sözlerin tutulmasını” vurgular. Fakir bir kadının en küçük kızı kaçırdığı tavuğun peşinden ormana gelir, şehzâdelerin en küçüğü ile tanışır. Savaşa katılan şehzâdenin peşinden keşiş kılığında girerek gider. Yol boyunca birbirlerine arkadaşlık yaparlar. Sevgili aklına geldikçe keşişe sorar: “Keşiş ne gördün?” Keşiş “Yâr yatar gördüm. Gül kocar gördüm. Nazlısından ayrılmış. Kendini göçer göredüm” (53). Savaş meselesi ortadan kalkınca padişah şehzâdelerini evlendirmeye karar verir. Küçük şehzade, küçük vezirin kızıyla

evlendirilecektir. Sonunda keşiş kılığındaki kız kimliğini şehzadenin vefasızlığı karşısında ifşa eder ve birbirlerine kavuşurlar.

Pekmezci Anne, masalcı teyze kılığında bir şehzâdedir. Bir tüccar hacca gitmeye karar verir, tek evladı kızı Akçiçek'i kime emanet edeceğini bilemez. Bunun üzerine Akçiçek, dadısıyla birlikte bir sene boyunca erzaklarla dolu bir evde kapalı kalır. Babası da kapıyı taşla ördürüp hacca gider. Bunu duyan padişahın oğlu kızı merak eder ve Pekmezci Anne diye koca karı kılığında kızı ziyaret eder. Evde canı sıkılan Akçiçek hem pekmez satın alır hem de Pekmezci Anne'nin masallarını dinler. Burada masal içinde masal anlatılır. Mehveş'in Adaleti adlı masalda çift olarak gezen kumrulardan birini hapseden Mehveş'in sonunda adaletli davranarak kumruyu serbest bırakması anlatılır. Akçiçek, Pekmezci Anne'yi çok sever. Babası hacdan döner ve ihtişamla karşılaşılır. Padişahın oğlu Akçiçek'e tâlip olur. Pekmezci Anne'nin de saraya gelmesi şartı ile razı olur. Şehzadenin gerçek kimliği ortaya çıkar ve evlenirler. Hacdan ve hacı karşılama âdetlerinden bahsedilir.

Yılan Bey ile Piltan Bey masalında evlat özlemi çeken padişah öyle bir dua eder ki evladım yılan bile olsa razıyım der. Hanım Sultan da bir yılan doğurur. İmamın kızı Ayşe, üvey annesinin ondan kurtulmak istemesi üzere saraya gönderilir. Kimse yılanı yaklaşılamazken o mezardaki annesinin öğütleriyle bu yılanla başa çıkar, onu besler, eğitir, sonunda da onunla evlenir. Yılan Bey, kırk kat derisinden kurtulunca yakışıklı bir şehzâde olur. Yılan Bey, savaşa gidince üvey anne bunu fırsat bilip Ayşe'yi ırmağa atar. Ayşe, elbiseleri olmadan çıplak şekilde bir mezarlığa sığınır. Mezarın içinde peri padişahının çocuklarıyla yaşamaya mecbur edilmiş şehzade Piltan Bey ile tanışır. Savaşa giden Yılan Bey'den uzun süre haber alınamayınca Ayşe, Piltan Bey ile evlenir (evlenmek zorunda kalır). Çocukları olur. Yılan Bey savaştan döner ve karısını başka bir beyle evli bulur. Ayşe aşkı ve çocukları arasında tercih yapmak zorunda kalır. Çocuklarının saadetini aşkına tercih ederek Piltan Bey ile evli kalır.

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

Kolsuz Hanım, millî ve manevî motiflerin işlenmesi bakımından kitaptaki en ilgi çekici masaldır. Öksüz kardeşler, Ay Hanım ile Yıldız Bey yaşadıkları maceralarla Grimm Kardeşlerin Hansel ile Gretel masalı arasında benzerlik gösterirler. Hicaza giden Padişah baba, çocuklarını üvey annenin eline bırakır. Üvey anne Yıldız Bey ile birlikte olmak ister. Kardeşler birbirinden ayrılır. Yıldız Bey delirir. Ay Hanım, kolları kesilerek bir sandık içinde denize atılır. Bir şehzâde onu kurtarır, evlenirler. Gül adlı bir kızları, Reyhan adlı bir oğulları dünyaya gelir. Şehzade kolları arar; hâlbuki kollar Kızıl Kral’dadır. Daha sonra Ay Hanım ile çocukları üvey annenin yalanları üzerine cellâda verilir. Cellât güvercin kanı ile gömleklerini boyar ve onları öldürmez. Bu masal da Pamuk Prenses masalı ile ve Hz. Yusuf kıssası ile benzerlik gösterir. Bu masal ile ilgili yapılan açıklama yine manzum şeklindedir. Masaldaki karakterler; Ay Hanım Türkiye, Türkiye’nin kolları Edirne ve İzmir, Yıldız Bey İslâm, öz anneleri Hürriyet, Şehzâde millî kahraman, Gül ile Reyhan halk ile vatan, Üvey Anne İngiliz, Üvey annenin yeğeni Kızıl Kral, Yunan diye yorumlanır. Dualarla Ay Hanım, çocukları, kardeşi kurtulur; bütün aile bir araya gelir. Üvey anne İngiliz’in, İslâm’ı yok etme çabasına karşılık kardeşler bir araya gelmiş, Ay Hanım Hilal Sultan olmuş, yurdu gafletten kurtarmışlardır.

Küçük Hemşire masalında millî irfanın bütün ruhlarda olduğu, kız erkek fark etmediği, eğitimin bu irfanı oluşturduğu belirtilir. Padişah, kız çocukları olan vezir ile erkek çocukları olan vezirinden Kıpçak’a giderek peri sazını getirmelerini ister. Erkek çocukları olan vezir el üstünde tutulur. Kız kardeşlerin en küçüğü Banı Çiçek, erkek kılığına girerek Ali ismini alır; gördüğü eğitimin hakkını vererek at yarışı, ok atma, güreş gibi sınavları geçerek sazi alır. Kıpçak hanı ile evlenir ve millete reis seçilir. “Değildir kahraman yalnız er kişi / Bir arslan arslandır olsa da dışı” “Kadına verirse erkek kıymeti, / Hem onun, hem bunun artar kuvvet...”(112). Kız sultan olunca halka biat eder. Millet Meclisi sarayda toplanır; Saltanat halktır, padişah odur. “Ali dedi “Halktır Hakk’ın vekili, /Saltanatın odur aslı, asili...”, “Hükümet halkındır, sultanın değil, / Ferman milletindir, divanın değil...”(109). Gökalp, halkın vazifesinin tekâmül ve terakki etmekte olduğunu belirtir.

Dede Korkut'un *Deli Dumrul*³ hikâyesi de masal olarak burada karşımıza çıkar. Deli Dumrul'un Azrail ile olan can pazarlığında eşinin kendi canını Deli Dumrul'un yerine feda etmesi anlatılır. Anne ve eş olan kadın, obanın devamlılığı ve ailenin korunması için kendini feda etmektedir. Sonunda da Tanrı, Deli Dumrul'un canını bu mert kadına bağışlar. Boş konuşmamak gerektiği, sözün nereye varacağını bilmemiz gerektiği vurgulanır.

Ülker ile Aydın masalı da Hansel ile Gretel masalına benzerlik gösterir. Ülker abla, Aydın erkek kardeşidir. Üvey anne çocukları istemez, kendi kızı Zeynep ile evde kalır. Baba da çocukları ormana bırakır. Annesi Ülker'in rüyasına girerek kolundaki mercan bileziğin bir peri kızı olduğunu ve onları kötülüklerden koruyacağını söyler. Babaları Kayı, anneleri Kırgız'dır. "Biz öz Türk'üz, bak sen Aydın, ben Ülker / Türk Tanrısı öz ilini esirger". Üvey anne babayı ve pınarı büyülemiştir. Pınardan su içen vahşi hayvana dönüşür. Aydın susayınca bu pınardan su içer ve ceylan olur. "Anam Ala Geyik, babam Bozkurt iken / Ben Türkoğlu kaçır mıyım ölümden?" (132) diyerek de ormanda avlanan Hakana meydan okur. Ülker ile Hakan ormanda karşılaşır, birbirlerine âşık olur ve evlenir. Hakan savaşa gider, bunu fırsat bilen Zeynep, büyücü üvey annenin kızı, Ülker'in yerine geçer, Ülker'i de ırmağa atar. Ülker balığın içinde oğlu Turan⁴'ı doğurur. Aydın, Turan'ı görünce tekrar insan kılığına döner, büyü bozulur. Cesaret, inanç, iman ve dualarla kurtulurlar. Allah mazlumların yanındadır.

Küçük Şehzâde masalında padişah, üç oğlundan (Gün, Ay, Yıldız Tekin) hangisine ülkeyi emanet edeceğine karar vermek için, onları bir sınava tâbi tutar. Küçük kardeş Yıldız Tekin, bütün kazandıklarını âşık olduğu Peri Sultana verir ve her defasında saraya eli boş gelir. Padişah da ölüm cezası verir. Cellat şehzadeye kıyamaz, bir tavşanı öldürüp kanını gömleğine bulayarak şehzâdenin öldüğünü bildirir. Peri Sultan şehzâdeye ettiği nazlardan dolayı pişmandır. Şehzâdenin kazandığı zenginlikleri (çadır, sofra, dağarcık) padişah babasına

---

³Ziya Gökalp'in Dede Korkut'tan esinlenerek yazdığı hikâyelerinin, Kilisli Muallim Rıfat Bilge'nin Dresden nüshasının VonDiez tarafından çekilen fotoğraflarını esas alarak 1916 yılında yayımlanan *Kitâb-ı Dede Korkut AlâLisân-ı Tâife-i Oğuzân* adlı esere dayandığı belirtilir (Duymaz, 2016:115).

⁴ "Ziya Gökalp'in düşünce sisteminde Türk topluluklarını aynı kültürel, idari ve siyasi birlik altında toplama ideolojisi olan Turancılığın kurmayı amaçladığı devlet ve ülkeye verilen ad" (Duymaz, 2016: 238).

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

gösterir. Şehzade avda dolaşırken bir Ala Geyik görür ve peşine takılır. Ala Geyik, şehzâdeyi saraya, Peri Sultan ile padişah babasının yanına getirir.

*Ala Geyik*⁵ masalı Türk gençliğine bir rehber niteliğindedir. Turan meleği Ala Geyik, koruyucusu Bozkurt, Türklere her daim yoldaş olmuştur. Dünya nimetleri her ne kadar zengin olsa da insan özünü, nerden geldiğini asla unutmamalıdır. Çocuk oyun oynarken bir Ala Geyik ile karşılaşır, onu takip eder, ormandan, Kaf Dağından, gölden, çölden geçerler. Ala Geyik çocuğa sırlı bir elma verir, Altın Köşke gitmesini salık verir. Çocuk sırlı elmayı yer ve gizli dünyanın kapıları aralanır. Cüceler, cinler, melekler, devler, perileri görür. Altın Köşke ulaşır. Ala Geyik olan Kırgız güzelini kurtarır. “Dedim Turan Meleği! / Türk’ün yüce dileği!” “Yüz milyon Türk bu anda / Seni bekler Turan’da”(163). Bozkurt’un eşliğinde Türk iline varırlar.

Menkıbeler bölümündeki ilk hikâyeye *Arslan Basat*’tır. Dede Korkut’un Boğaç Han, Tepegöz ve Bamsı Beyrek hikâyelerinden uyarlandığı belirtilir (Haz. Duymaz, 2016: 167). Nasıl Dünyaya Geldi? Nasıl ve Nerede Büyüdü? Daha Küçük bir Çocukken Kızgın Bir Boğayı Nasıl Yendi? Oğuz İlini tepegözden Nasıl Kurtardı? Başlıklarıyla dört bölüme ayrılır. Son bölüm Mustafa Kemal ve Kurtuluş Savaşı ile biter. Gökalp’in menkıbesinde Boğaç Hanın doğumundan önceki bölümün, Bamsı Beyrek’ten aldığı(176), Tepegöz’ü öldüren Basat ile Boğaç Hanı aynı kişide birleştirdiği (170) belirtilir. Türk mitolojisi ve masallarında geçen Tepegöz, Ziya Gökalp tarafından kaos simgesi olarak yorumlanmıştır (Haz. Duymaz, 2016:238). Basat’ın Tepegözü yenerek Oğuz ilini kurtarması gibi Türklerde hep bir kahraman vardır. Başkahraman Mustafa Kemal de Türklüğü Tepegöz denen düşmandan kurtarmıştır:

“Bir zaman gelecek yine Türk yurdu
Görecek Rum adlı mel’un bir ordu

---

⁵Çocuk Dünyası (1914, 55 sayı) dergisinde Ala Geyik ile ilgili tanıtımlar bulunmaktadır. “.....Her Türk çocuğunun elinde, mutlaka bir tane bulunmalıdır. Türk babalar! Çocuklarınıza Ala Geyik hediye etmekle kurtuluş bayramını kutlayınız!” Bu manzum masal, Gökalp’in ilk şiir kitabı olan Kızıl Elma’da da görülür (Duymaz, 2016:159-160).

O zaman çıkacak Ortaç Dağından
Bir Mustafa Kemal adlı kahraman
Kurtarıp Türklüğü bu Tepegöz'den
Kılacak vatani bahtiyâr, şad, şen
Türk'ün Basat gibi çoktur arslanı
Mustafa Kemal'dir başkahraman” (202)

İkinci menkıbe *Polvan Veli* başlığını taşır. Ziya Gökalp'in Polvan Veli'yi, 13. yüzyılda yaşadığı söylenen şâir, mutasavvif ve pehlivan Mahmud Pehlivan'dan ilham alarak yazdığı söylenir (203). Hint Sultanı, Dev Pençe adlı pehlivanı ile Harezmlerin “Güç Tanrısı” diye anılan pehlivanı Polvan Veli'yi güreştirmek ister. Harezm Hanı Müslüman değildir. Polvan Veli ise İslâm'ın cengâveridir. Dev Pençe ve annesi Müslüman'dır ve anne, oğlunun kazanması için çok dua eder. Zira güreşi kaybeden asılacaktır. Polvan Veli bilerek kaybeder; tam ölüm emri yerine getirilecekken atı uçuruma giden Kağanı kurtarır. Kağan, imana gelerek Müslüman olur. Polvan Veli irşad makamına ererek yardıma muhtaçları dolaşır; Turan'a Hızır olur. Özetle Müslüman, Müslüman kardeşinin kanını akıtmaz, ona yardım eder.

Tarihi hikâyeler bölümünde iki perdelik manzum tarihi piyes olan *Alparslan Malazgirt Muharebesi*'ni görürüz. Piyes, Alparslan ile Nizamülmülk'ün konuşması ile başlar. Rum Kayseri Romanos, halkları öldürerek, yakıp yıkarak ordusuyla Malazgirt'e gelmiştir. Amacı Kur'an'ı ve Kâbe'yi ortadan kaldırmaktır. İslâmiyet'in koruyucusu ise Türklerdir. Alparslan, Müslümanların İncil'i tanırken Hristiyanların Kur'an'ı tanımadığını, Müslümanların esirlere merhamet ederken, Hristiyanların merhamet etmediğini söyler. Güçlü Rum ordusu karşısında savaşı, iman gücü ve cesaretiyle Alparslan kazanır. Kayser ve teb'asını itibarla memleketine geri gönderir ve der ki “Dinimizin temeli muhabbetle hürriyet, Muvahhit olanları hep görürüz bir ümmet...”(220). Kayser, Alparslan'ı esir aldığında ona eziyet çektirmeyi düşünürken, Alparslan'ın savaş esirlerine yaptığı ikramları ve gösterdiği merhameti görür. Bu durum, Kayser'i çok duygulandırır ve İslâmiyet'in de hak bir din olduğunu anlamasını sağlar.

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

Altın Işık’taki Masalların Millî-Manevî Değerler Bağlamında Çözümlemesi

Masal Adları	Tip	Mekân	Toplumsal Değer	Dinî Sembol	Motif
Keloğlan	Keloğlan	Altın Yurt	Süt evlat	Nasip kavramı, iman	Altın Yurt
Tembel Ahmet	Tembel	Musul Sarayı	Çalışkanlık, Çalışmanın değeri	Derviş	Kopuz, nar, kuyu
Kuğular	Üvey anne	Göl	Kardeşlik	Abdest, namaz	Nilüfer, 11 sayısı
Nar Tanesi Yahut Düzme Keloğlan	Keloğlan	Saray	Kibirli olmanın zararları	Dua, Melek	Nar tanesi
Keşiş, Ne Gördün?	Keşiş	Orman	Vefa	Keşiş	Gül, diken, altın, şeker, nar tanesi
Pekmezci Anne	Masalcı Teyze	Ev Saray	Büyüklerin sözünü dinleme, özgürlük	Hac, Hacı	Kumru
Yılan Beyle Piltan Bey	Yılan Bey, peri	Saray Mezar	Evlat sevgisi	Mezar, imam, dua	Üvey evlat, mezar, anne kabri, 40 sayısı
Kolsuz Hanım	Ay Hanım, Hilal Sultan	Deniz, Türkiye, Edirne, İzmir	Birlik ve beraberlik	Dua, İslamiyet	Ay, yıldız, şehzade, gül, reyhan, üvey anne, kızıl kral
Küçük Hemsire	Banı Çiçek	Kıpçak	Halkın vazifesi, tekâmül ve terakki	Hak, Halk	Peri sazı, aslan(güneş) Ceylan (kız)
Delî Dumrul	Delî Dumrul	Doğu Anadolu	Fedakârlık	Azrail	Köprü
Ülker ile Aydın	Ülker, Aydın	Orman Irmak	Kayı, Kırgız, Türk olmak (tarihinden)	Dua, iman	Ala Geyik, Bozkurt, Turan

			kuvvet almak)		
Küçük Şehzade	Yıldız Tekin	Orman Saray	Fedakârlık	Hz. Yusuf Kıssası	Çadır, Şemsiye, sofrası, dağarcık, ala geyik
Ala Geyik	Çocuk, Ala Geyik	Orman, göl, çöl, Kaf Dağı, Turan	Türk gençliğine rehber olmak, özünü unutmamak	Türk-İslam Ülküsü Turan	Turan, elma, bozkurt, alageyik, altın köşk

Tablo 1. Altın Işık kitabında yer alan masalların millî-manevî değerler bağlamında çözümlenmesi⁶

⁶ Çözümlemesi yapılan masalarda yer alan motifler evrensel motiflerdir. Stith Thompson'un halk edebiyatındaki motiflerin indeksini çıkardığı çalışmasından yararlanılmıştır. 2465 sayfalık bu indekste gerek doğu ve gerekse batıdan derlenen masalların motifleri yer almaktadır. Grimm Kardeşlerin masallarında ortak pek çok motife rastlanmıştır. Örneğin "Kuğular" masalı, Twelve Brothers (On iki Erkek Kardeş) ile benzerlik göstermektedir (A753.1.4.2. †A753.1.4.2. Moon is wife to all twelve brothers of the sun and they have her a month at a time because she ate up her sisters. India: Thompson-Balys, s. 88).

"Kolsuz Hanım" masasında etkin rolü olan üvey anne motifi pek çok masalda karşımıza çıkar. K2056. †K2056. Hypocritical stepmother weeps as she tells departing husband she will take good care of stepchildren though they beat her (she beats them instead). India: Thompson-Balys; T154. †T154. Cruel stepmother enchants stepdaughter on eve of wedding. (Cf. †D5, †S31.) Icelandic: Boberg. D191. †D191. Transformation: man to serpent (snake). (Cf. †B642.1.)--*Type 433; *BP III 89 n. 2; *E Hoffmann-Krayer Zs. f. Vksk. XXV 120 n. 1; R. M. Meyer Zs. f. Vksk. XXI 4; Köhler-Bolte II 435ff.; *Krappe yeÉtudes 53ff.; Hartland Science 244--7; *Fb "orm" II 759b.--Icelandic: MacCulloch Eddic 54 (Bolverk), Boberg; Greek: Frazer Apollodorus II 67 n. 6; Jewish: Neuman; India: *Thompson-Balys, Penzer IX 45.--English: *Child V 497 s.v. "stepmother"; Breton: Sébillot Incidents s.v. "serpent"; Swiss: Jegerlehner Oberwallis 296 No. 21; New Britain: Dixon 117; Philippine (Tinguian): Cole 135; Eskimo (Greenland): Thalbitzer Phonetic Study of Eskimo Language (København, 1904) 5; American Indian (Seneca): Curtin-Hewitt RBAE XXXII 112 No. 14; (Plains Ojibwa): Skinner JAFI XXXII 303 No. 7, (Ladino): Conzemius BBAE CVI 130f.

"Yılan Beyle Piltan Bey" masasında Kurbağa Prens (The Frog King) masalı ile benzerlik tespit edilmiştir D195. †D195. Transformation: man to frog. (Cf. †B643).--*Type 440; *BP I 1ff.; *Fb "frø" I 378, "blod" IV 48 a; Tobler 80.--Lithuanian: Balys Index No. 3188, Legends No. 202; Spanish: Boggs FFC XC 97 No. 836A; Jewish: Neuman; Buddhist myth: Malalasekera I 289, II 390; Korean: Zong in-Sob V No. 2; Chile: Pino Saavedra 405; Africa (Bushman): Bleek and Lloyd 199, (Zulu): Callaway 211.

Arslan Basat'ta tek gözlü dev motifi karşımıza çıkar. Yunan kaynaklarında da benzerine rastlanan bu tip Thompson indeksinde kayıtlıdır. A128.2. †A128.2. One-eyed god. Odin.--Harrison (Jane E.) Prolegomena to

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

Tabloda görüldüğü gibi Altın Işık'ta yer alan masallar millî ve manevî değerler bakımından oldukça zengindir. Çünkü derlediği masalları kendi söyleyişi ile yeniden şekillendiren Gökalp, manzum veya mensur bu masalların edebî ve estetik değerinden ziyade çocuklarda millî şuurun uyandırılması amacına öncelik vermiştir. Kızı Hürriyet'e yazdığı mektubunda kızının: “Baba bu masalları benim için mi yazıyorsun?” sorusuna verdiği cevap çok manidardır. Gökalp bu masalları Türk çocuklarına armağan etmiştir: “*Bu masalları yalnız senin ve kardeşlerin için yazmıyorum; Türk çocukları için yazıyorum. Ben yalnız senin ve kardeşlerinin babası değilim. Bu dünyadaki bütün Türk çocuklarının babasıyım. Sizleri ne kadar düşünür ve seversem onları da o kadar düşünür ve severim*” (Beysanoğlu, 1964: 326).

Sonuç

Günay ve Çelik'in (2010) belirttiği gibi Gökalp'in temel meselesi, kendine yeni bir denge ve yön arayan Türk toplumunun millî tipinin belirlenmesidir. Alptekin (2005: 21), masalların çocuğa farkına varmadan millî mitolojisini öğrettiğini söyler. Farkında olmadan öğrenme bilinçaltının işlevini yerine getirmesinin bir göstergesidir. Dikte ederek, sürekli yapması gerekenleri söyleyerek çocuğu yönlendirmek eğitimde doğru bir yaklaşım değildir. Yapılandırmacı yaklaşımın kullanıldığı 2018 MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı dâhil öğretim programlarının ortak amacı çocuğa yaparak yaşayarak öğreneceği öğrenme ortamlarını hazırlamaktır. Görerek, gözlemleyerek, gezerek, sezerek, dinleyerek, düşünerek, konuşarak, tartışarak, beş duyu organını aktif kullanarak öğrenme gerçekleşmelidir. Çünkü bu

---

the Study of Greek Religion 194; Holmberg Finno-Ugric 179.--Irish myth: Cross; Icel.: Boberg, De la Saussaye 226, MacCulloch Eddic 21; Jewish: Neuman.

Tembel Ahmet masalındaki “kuyu” motifi: A427.1. †A427.1. Goddess of springs and wells. In Greek myth, the nymphs were regarded as deities of springs. In Babylonian, Ishtar, the goddess of fertility had this function.--Greek: Fox 257; Persian and Babylonian: Carnoy 278 gibi örnekler motiflerin evrenselliği açısından verilebilir.

tür bir öğrenme çok daha kalıcı ve yapıcı olacaktır. Edgar Dale öğrenme üçgeninde olduğu gibi (Seferoğlu, 2006) öğrenci ne kadar etkinse öğrenme ve hatırlama oranı o kadar yüksektir. Masallar öğrenciyi aktif kılar. Farkında olmadan öğrenmesini sağlar. Öğrendikleri hayata dairdir: iyi padişah, kötü cadı, aklını kullanan Keloğlan, sahiplerine sadık hayvanlar, çalışkan köylüler, kolaydan zengin olmak isteyen vezirler, güzel padişah kızları, birlik olan kardeşler, çekemeyen komşular, açgözlü devler, iyilik yapan periler hayata dairdir. Masalı hikâyeden ayıran yer; hayata dair olan kısmın hayallerle bezendiği, düşlerle zenginleştiği, olağanüstü olayların cereyan ettiği gelişme bölümüdür. İşte esas bu bölüm çocukların ilgisini çeker ve sıkılmadan dinlemelerini mümkün kılar. Çocuğu düşündürür, inandırır, kendine çeker, hayal kurdurur, rüya gördürür, ona bir amaç sunar. Hayata dair beklentilerini sorguladır ve bütün bunları yaparken asla ona emir vermez.

Çocuk bütün bunları farkında olmadan ve gönüllü olarak yapar. Çocuğun bilinçaltına yerleşir. Çocuk masalı unutsa bile masalın dünyasında bıraktığı iz silinmez ve hayatı boyunca verecek olduğu kararlarda sessizce onu takip eder. Freud tarafından Psikiyatride “psikanaliz” adı verilen yöntemin geliştirilmesiyle bilinçaltı denilen kavramın önemi anlaşılmaya başlanmıştır (Freud, 1998; Downs, 2007). Bu yapıyı oluşturan ana etmenler çocukluk yılları ve geçmişte yaşanılmış olaylardır. Bütün bunlar bir kez daha göstermektedir ki: özellikle 0-7 yaş arası bilinçaltının şekillenmesinde en önemli yıllardır (Cüceloğlu, 2008). Öyleyse çocuklarımıza dünya masallarının yanında mutlaka kendi kültürümüzün masallarını da sunmalı ve düşünce dünyalarını öz değerleri ile şekillendirmeliyiz.

Eğitimde önemli bir diğer öğretim modeli ise Bloom’un geliştirdiği öğretim basamaklarıdır. Bloom taksonomisi olarak adlandırılan bu basamaklar, değişik düşünme süreçlerinin hiyerarşik olarak sıralandığı bir sınıflandırmadır. Taksonominin kullanımındaki amaç; eğitilecek bireylerin neleri bilmek istediklerini, basitten karmaşığa doğru, kendi içerisinde düzenlemektir. Öğrenme sürecinde bir üstteki basamağa geçebilmek için, bir alttaki basamağın veya basamakların tamamlanmış olması gerekmektedir. Eğitimdeki bu hiyerarşiyi Altın Işık kitabında bulmak mümkündür. Millî bilinçlenme sürecini basitten karmaşığa doğru

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

ele alan Gökâlþ, önce çocukların bilinçlenme süreçlerini etkileyecek masallarla başlar. Masallarda; vatan aşkı, millet sevgisi, çalışmanın gerekliliği, cesaret, dürüstlük, akıllı olmak, dua etmek, nasip, iman, hak, Turan, Türk-İslam ülküsü gibi soyut kavramlar somutlaştırılarak olay örgüsü içinde sunulmaktadır. Masalların sıralanışı da bunu destekler niteliktedir. Masalların ardından bir üst basamağa yani menkıbelere geçmekte, menkıbelerden sonra da bir üst basamak olan tarihî hikâyelerden örnekler sunmaktadır.

20. yüzyılın başlarında arayış içinde olan Türk halkına ve aydınına bir yol haritası çizmek isteyen Gökâlþ, düşünce yazıları ve Türklüğün meselelerini ele aldığı kitapları dışında masal derlemeleriyle de bunu yapmaya devam eder. İncelenen eser, aradan geçen yüz yıllık bir zaman dilimine rağmen güncelliğini korumaktadır. Bugünün de önemli meselelerinden biri olan ideal insan ve millî model arayışları Türk eğitim sisteminin ele aldığı elzem konulardan biridir. Gerek yeni öğretim programı (MEB, 2018) ve gerekse bir önceki öğretim programının (MEB, 2006) hedefleri arasında yer alan bu meselenin önemi Türk’ün ihanetle imtihanı (15 Temmuz 2016) ile bir kez daha idrak edilmiş ve görülmüştür ki millî kahramanlarımızın önemi hiçbir dönemde azalmamıştır, azalmamaktadır.

Gökâlþ’in Türk Medeniyeti Tarihi kitabında ele aldığı Altın Işık; Türk mit ve efsanelerinde gökten inen ışık motifidir. Bu kutlu altın ışık neyin üzerine inerse onun mukaddes kılınacağına inanılmaktadır: Kutlu dağ, kutlu geyik, kutlu kent gibi. Bu kutlu ışığı kitabına ad olarak seçen Gökâlþ, bununla Türk çocuklarını aydınlatmak istemiştir. Belki de ona göre kut; çocukların zihinlerinde oluşturacağı Türk-İslam ülküsüdür. Çünkü kurtuluş yolu buradan geçmektedir (Gökâlþ, 1977: 29-36). Işık, Türk çocuğunun ufukta gördüğü güneşin doğuşunu temsil eder. Altın Işık; karanlığın son bulmasıdır ve aydınlık günlerin zaferidir. Çalışmaktan vaz geçmeyen, zorluklar karşısında yılmayan, ümitsizliğe kapılmayan, sevginin her kilidi açacağına inanan, aklını ve zekâsını kullanarak güçlüklerin üstesinden gelmeyi başaran Türk çocuğunun annesinden dinlediği masallardır. Bilinçaltına yerleşen iman, damarlarından akan kan, uğruna ölmekten şeref duyduğu bayrak, bir karışını bile hiçbir dünya nimetine değişmeyeceği vatan toprağıdır.

Kitap içerisinde çocuğa uygunluğu tartişılabilecek bazı misaller ve olaylar mevcuttur. Fakat bu noktada ebeveynler ile öğretmenlerin sağduyulu olması ve gerekli durumlarda çocuklara gerekli uyarıları yapması salık verilmektedir. Çocuklarımızı yeryüzündeki bütün kötülüklerden uzak cam bir fanus içinde yaşatamayacağımız gerçeğinden hareketle denilebilir ki, atalarının başına gelmiş olayları onlardan gizlemek, bu vakaları onlara (masallar, efsaneler, destanlar, hikâyeler aracılığıyla) anlatmamak onlara fayda sağlamayacak, tam aksine sağlıklı birer birey olma yolunda ilerlerken gelişimlerini sekteye uğratacaktır. Gerçek dünya onlara sunulandan farklıdır ve bu gerçeklerle birden bire yüzleşmemeleri için küçük yaştan itibaren onları hazırlamak daha doğru bir yoldur.

Kaynakça

- Aktaş, Ş.; Gündüz, O. (2011). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2005). *HayvanMasalları*. Ankara: AkçağYayınları.
- Beysanoğlu, Ş. (1964). *Ziya Gökalp İçin Yazılanlar, Söylenenler*. Ankara: Ziya Gökalp Derneği Yayınları.
- Boratav, P. N. (1973). *100 Soruda Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bozdoğan, M. (2013). *Türk Halk Hikâyelerinde İmtihan Motifi üzerine Bir İnceleme*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Cüceloğlu, D. (2008). *İnsan ve Davranışı* (17. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Davison, A. (2002). *Türkiye'de Sekülerizm ve Modernlik* (Çev. Tuncay Birkan). İletişim Yayınları: İstanbul.

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

Downs, B. R. (2007). *Dünyayı Değiştiren Kitaplar “İlim dünyası, şuur dışını psikoloğu: Sigmund Freud (1856-1939) Rüyaların Yorumu”* (Çev. Erol Güngör). İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Ekici, M. (2008). *Araştırma Yöntemleri*, M. Ö. Oğuz (Ed.) *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.

Freud, S. (1998). *Psikanaliz Üzerine*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Fromm, E. (1990). *Rüyalar, Masallar, Mitoslar (Sembol Dilinin Çözümlemesi)*, (Çev.: Aydın Arıtan – Kaan H. Ökten), İstanbul.

Gökalp, Z. (1970). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Gökalp, Z. (1976). *Türk Medeniyeti Tarihi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gökalp, Z. (1977). *Kültür ve Medeniyet Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak*. İstanbul: Türk Kültürü Yayınları.

Gökalp, Z. (1981). *Makaleler VIII*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gökalp, Z. (2016). *Altın Işık Masallar, Menkıbeler, Tarihi Hikâyeler*. Hazırlayan: Ali Duymaz. Ötüken Neşriyat: İstanbul.

Günay, Ü.; Çelik, C. (2010). *Türk Kimliğinin Yeniden İnşası Bağlamında Ziya Gökalp*. Kesit Yayınları.

Kanter, M.F. (2015). Ziya Gökalp’in Çanakkale Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı* Yıl: 13, Bahar 2015, Sayı: 18, ss. 551-562, 100. Yıl.

Kanter, M.F. (2015). Ziya Gökalp’in Çanakkale Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı* Yıl: 13, Bahar 2015, Sayı: 18, ss. 551-562, 100. Yıl.

Karakuş, N; Işık, N. (2015). Masal Türünün Eğitimdeki Yeri ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Kullanılabilirliği. *Eurasian Education & Literature*. 1(1), 31-42.

Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.

Nirun, N. (1999). *Sistemik Sosyoloji Açısından Ziya Gökalp*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Öcal, A. (2002). “Bulgaristan Türk Masalları ile Yozgat (Karakuyu) Masallarının” Karşılaştırılması, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 13, s. 113-123.

Özbay, M.; Çeçen, M.A. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi, *Dil ve edebiyat eğitimi dergisi*, 1(1), 67-76.

Pilav, S.; Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 16-30.

Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*, Ankara: Akçağ Yay., (Birinci baskı: 1973).

Savaşkan, V.; Arslan, M.A. (2015). Kimlik Oluşturmada Milli ve Manevi Değerlerin Türk Edebiyatı Program ve Ders Kitaplarındaki Yeri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDER)* ÖS-II: 363-373.

Seferoğlu, S. Sadi (2006). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. (2. Baskı) Ankara: Pegem Yayıncılık.

Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.

Şimşek, E. (2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması I-II*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tanyıldızı, E. (2015). Anadolu masallarında ormana terk edilme motifinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (14), 349-359.

Söylem Geliştirme:
“Türk Çocuğunun Kitabı Altın Işık”

TDK, (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Thompson, Stith (1955), *Motif Index of Folk Literature*, Bloomington-London: Indiana University Press.

Yıldırım, A; Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. Baskı) Ankara: Seçkin Yayınevi.